

A századik részt vevő országra várva

Beszélgetés J. L. Kiappessel

John Leon Kiappes jelenleg a Nemzetközi Kémiai Diákolimpia intézőbizottságának elnöke. A rendezvény iránti legendás elkötelezettségéről ismert egyetemi oktatót a delegációvezetők JL-nek szólítják, véleményét és tekintélyét rendkívüli módon tiszteletben tartják. 2026 nyarán Budapestre is ellátogatott, ekkor tett ígéretet arra, hogy interjút ad a Magyar Kémikusok Lapjának röviddel az Üzbegisztán fővárosában, Taskentben megrendezett idei verseny után. Augusztus első hetében beszélgettünk vele a felelős szerkesztő, akivel már két évtizede ismerik egymást.

Mik a benyomásaid az Üzbegisztánban rendezett Nemzetközi Kémiai Diákolimpiáról?

Lenyűgöző volt egy olyan országot látnom, ahol ennyire szeretik és támogatják ezt a típusú tudományos versenyt. Mindenki – a szervezésben részt vevő önkéntesektől kezdve a diákokon keresztül egészen a politikai vezetésig – a szíven viselte az ügyet. A helyi szervezőbizottság elnöke elmondta nekem, hogy az oktatásért felelős miniszter elég rendszeresen hívta őt telefonon, hogy biztos legyen benne, minden jól halad és minden szükséges segítséget megkapnak a kormánytól. Sok éve veszek már részt az olimpiákon: nagyon jó volt látni, hogy Üzbegisztánban mennyire tisztelik és támogatják a mozgalmat. Az is nyilvánvaló, hogy az üzbég szervezésért felelős szakemberek alaposan tanulmányozták, hogy a korábbi években hogyan rendezték meg az eseményt. Kivételes vendégszeretettel fogadtak mindenkit. Érdekes volt olyan kultúrával megismerkedni egy picit, amilyennel korábban még nem volt lehetőségem. A rendezvény sikeresen bemutatta a résztvevőknek a helyi kultúrát, és ebbe bele kell érteni az ország kémiai hagyományait is.

Szovjet utódállamként mennyire észlelhető az orosz szakmai befolyás? Többször lehetett már látni, hogy az oroszországi versenyszervezési tapasztalatot sikerrel építik be a rendezésbe azon a földrajzi területen.

Az esemény konferenciaszervezési részében minden helyi volt, a tudományosban talán érezni lehetett egy kis befolyást. 2024-ben Szaúd-Arábiában és 2025-ben az Egyesült Arab Emírátsokban a tudományos bizottság igen sokszínű, nemzetközi volt. Üzbegisztánban nagy hangsúlyt kapott a helyi tudományos szellemi erőforrások felhasználása. Minden elméleti és gyakorlati feladat szerzője üzbég volt. Volt néhány egyetemi oktató, de tipikusan a feladatszerzők olyan fiatalok voltak, akik nemrég még maguk is versenyeztek az olimpián. Üzbegisztán először 2013-ban, a moszkvai diákolimpiára küldött saját csapatot, ezért ezek a szerzők a szokásosnál fiatalabbak voltak. Miután kidolgozták az ötleteiket, egy nemzetközi bizottság is segítette őket abban, hogy a feladatok a lehető legjobbak legyenek. Néhányan a tanácsadók

közül valóban tapasztalt orosz szakemberek voltak, de az alapötletek kivétel nélkül a helyiektől származtak.

Az olimpia előtti budapesti látogatásod is kapcsolódott a rendezvényhez?

Igen. Magyarország már hosszabb ideje segít a szaúdi csapat felkészítésében. Az idén egy Angliában dolgozó magyar kollégámmal, Bolgár Péterrel együtt a kuvaiti csapatot kezdtük el segíteni. Ebben az évben a geopolitikai helyzet miatt Kuvaitban nem lehetett laborfelkészítést tartani, de Magyarfalvi Gáborék a segítségünkre siettek, így a szaúdi diákokkal együtt a kuvaitiak is jöhettek Budapestre. Ez volt a látogatásom fő oka. Korábban csak a 2008-as Nemzetközi Diákolimpián jártam Magyarországon, érdekes volt újra látni az akkor megismert helyeket. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem új SuperSmart laboratóriuma kiemelkedő, ideális hely ahhoz, hogy diákolimpiai felkészítést tartsanak benne.

Diákként hogyan értesültél annak idején az olimpia létezéséről?

Több véletlennek is volt benne szerepe. Az Amerikai Egyesült Államokban, Texasban nőttem fel. Középiskolába és egyetemre is Houstonban jártam. Mivel az ország hatalmas, a diákolimpia ismertsége elsősorban az egyedi tanárokon múlik. Az én tanárom nem ismerte. Igazából csak egy helyi kémiaversenynek szerettem volna a Google segítségével utánanézni, amikor a találatok között szerepelt a Nemzetközi Kémiai Diákolimpia is. Ez 2003 tavaszán volt, így abban az évben már lekéstem a válogatóról. 2004 az utolsó lehetőség volt számomra, a tanárom segítségével nagyon alaposan felkészültem. Úgy gondolom, az Egyesült Államokban a diákolimpia megismertetése a diákokkal igazából nem is az iskolán, hanem a tanárok személyén múlik. A tapasztalatom szerint Magyarországon nagy hagyománya van a tanulmányi versenyeknek, emiatt az erre épülő nemzetköziek is jól ismertek. Az Egyesült Államokban sajnos ez nincs így.

Hogyan szeretted meg a kémiát?

Az édesapám vegyészmérnök volt, a kőolajiparban dolgozott, ezért volt családi készlet is. A középiskolában egészen kivételes kémia tanáraim voltak: akár szombatonként is bejöttek segí-

teni, sok lehetőséget kaptam a labormunkára is. Igazán a szívükön viselték a diákok sorsát.

Egy közös ismerősünk pszichológiai megfigyelése szerint oktatóként és mentorként azok térnek vissza a leggyakrabban a kémiai diákolimpiához, akik versenyzőként ezüstérmet nyertek. Te is ezüstérmes voltál 2004-ben Kielben...

Elég sok kísérleti bizonyíték támasztja alá ezt az elméletet. Az első amerikai olimpiai csapatban Seth Brown ezüstérmes volt 1984-ben Frankfurtban, és ma is rendszeresen részt vesz az olimpiai felkészítésben. Bolgár Péter, akiről már beszéltünk, kétszer is ezüstérmet nyert a magyar csapat tagjaként: 2012-ben Washingtonban és 2013-ban Moszkvában. Van abban valami, hogy egy diákként nyert ezüstérmes hiányérzetet hagy valakiben, ezért újra és újra visszatér. Az Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában viszont azt is megfigyeltem, hogy a sikeres diákolimpikonok gyakran nem is kémiát tanulnak az egyetemen, hanem matematikát vagy közgazdaságtant. Nálunk elég nagy a fizikai kémia súlya a középiskolai kémiatanításban. Aki jó matematikából, az általában egy kémiai diákolimpián is jó esélyekkel indul. Így aztán talán egy kicsit szélesebben is meg lehet fogalmazni a jelenséget: az egykori olimpiakonok számára nemcsak a versennyel, hanem magával a kémiával sem magától értetődő a szoros kapcsolat megőrzése.

Nagyon röviddel a 2004-es olimpia után már mentorként is részt vettél az amerikai csapat felkészítésében. Ez hogyan alakult ki?

2004-ben három mentor kísért minket Németországba, ők egyetemi és középiskolai tanárok voltak komoly korábbi versenytapasztalattal. Én mindig úgy éreztem, szerencsésebb lett volna, ha korábban megismerem az olimpiát. Ennek elősegítésére éppen 2004 őszén döntöttek úgy, hogy lesz „peer mentor” is a felkészítésben, vagyis olyan fiatal, aki nem sokkal korábban maga is versenyző volt még. 2005-ben erre mást kértek fel – legjobb tudomásom szerint ő most matematikaprofesszor a Princeton Egyetemen –, de 2006-ra már nem tudta vállalni, ekkor kerestek meg engem az Amerikai Kémiai Társaságtól. Így több éven át részt vettem ebben a szerepben a felkészítésben, amely akkoriban mindig Colorado államban, az Amerikai Légierő Akadémiáján volt.

Mikor költöztél Európába?

2008-ban szereztem diplomát a Rice Egyetemen, Houstonban. Nagyrészt a diákolimpiai élménynek köszönhetően szerettem volna valahol külföldön is tanulni. A Scripps Intézet és az Oxfordi Egyetem ekkor indított egy programot közösen. Így Kaliforniába, San Diegóba költöztem, majd 2011-ben Angliába. Furcsa program volt bizonyos szempontból: a végén egyetlen doktori értekezést írtam, de azt mindkét intézményben külön meg kellett védenem. Így két kémiai PhD-fokozatról van papírom: egy a Scrippstől, egy meg Oxfordból.

Az amerikai olimpiai felkészítés után hogyan kerültél kapcsolatba a brit rendszerrel?

A versenyekről már ismertem a vezető brit mentorokat, 2012-ben az Egyesült Államokban a tudományos bizottságnak is tagja voltam. Eredetileg a fokozatszerzés után vissza akartam költözni Amerikába, és talán a britekről is el lehet mondani, hogy nem feltétlenül együttműködőként gondoltak egy olyan kollégára, aki korábban amerikai színekben indult. 2013 és 2015 között csak annyi kapcsolatom volt az olimpiával, hogy megnéztem a felkészítő feladatsort. Aztán 2016-ban volt a problémás év, amikor a

rendező ország csak néhány hónappal a verseny előtt vált biztossá. Ekkor Magyarfalvi Gábor vezette a nemzetközi intézőbizottságot, és sokaknak küldött üzenetet segítséget kérve. Beküldtem egy feladattervet, így újra tag lehettem a tudományos bizottságban, csak az olimpiát már Grúziában rendezték.

Igen, az egy nagyon nemzetközi bizottság volt, mindketten tagjai voltunk.

Abban az évben beválasztottak a nemzetközi intézőbizottságba is, amelynek elég furcsa tagja lettem, mert nem képviseltem országot. Az 50. olimpia után a brit csapat akkori vezetője, Peter Wothers keresett maga helyett valakit, aki átveszi tőle ezt a felelősséget. Mivel mind a ketten szerves kémikusok vagyunk, engem kért meg. Így aztán a 2019-es párizsi olimpiai lett az első, amelyen a brit csapat felkészülését segítetttem.

Bolgár Péterről beszéltünk már. Ha jól tudom, együtt dolgoztatok a Londonban.

Valóban így volt. Többféle posztdoktori ösztöndíj segítségével egészen 2021-ig Oxfordban dolgoztam, abban az évben kaptam munkát a University College Londonnál. Péterrel a brit olimpiai felkészítésekről már ismertük egymást, és 2022-ben lettük kollégák Londonban. Néhány hónappal ezelőtt visszatért Cambridge-be tanítani. Persze ha a lakóhelyét nézzük, igazából még a londoni munkahely miatt sem hagyta el Cambridge városát.

Az egyetemi munkád leírásában szerepel, hogy elsősorban oktatsz, nagyjából oktató docens a munkaköri megnevezésed. Tehát az intézményben van megkülönböztetés kutatók és oktatók között?

Háromféle kategória van: kutató-oktató, kutató és oktató. Én ez utóbbihoz tartozom, nekem az egyetemen elsősorban a tanításra kell koncentrálnom. Vannak kutatásaim is, de ezek most már a kémiatanításra koncentrálnak, és nem olyan gyógyszerhatóanyagok előállítására vagy enzimológiai kísérletekre, amelyeket korábban csináltam.

Nemrég láttam egy általad írt könyvfejezetet a mobiltelefonok alkalmazásáról a kémia oktatásában. Ez akkor kutatási irány?

Az egyik barátom, aki korábban Szingapúrban dolgozott, aztán Dublinba költözött át, megkért, hogy írjak egy általa szerkesztett könyvbe, amely az új technológiák oktatásbeli használatáról szól. Amikor a kémiai jelenségeket próbálok elmagyarázni a hallgatóknak, gyakran szembesülök azzal a problémával, hogy az illusztrációk távolról sem tökéletesek. Ezért jelentős energiát fektettem ebbe a területbe, s a könyvfejezetben elsősorban a háromdimenziós szerkezetek szemléltetési eszközeit mutattam be.

Az a megfigyelésem, hogy Nagy-Britanniában kivételesen jó ismeretterjesztő tudósok vannak. Ez valamiféle céltudatos tudománykommunikációs képésnek köszönhető?

Nekem is vannak érdekes észrevételeim ezen a téren, talán azért is, mert én az Egyesült Államokban szereztem diplomát, de Nagy-Britanniában tanítok. Amerikában csak az egyetemi tanulmányok közben választunk szakot. Így aki végül a kémiát választja, az nagy valószínűséggel később is ezzel akar foglalkozni. Nagy-Britanniában viszont már a jelentkezéskor meg kell jelölni a szakot, és mindezt a középiskola utolsó két évében emelt óraszám-ban tanult tárgyak alapján kell tenni. Így igazából a szak 16 éves korban hozott döntéseken múlik. Ennek az a következménye, hogy elég sokan vannak, akik érdeklődnek a kémia iránt és sze-

A taskenti diákolimpia képei

retik is, de valójában az egyetemi képzés befejezése után másfelé akarnak továbbmenni. Ehhez a jelenséghez az oktatásunkban nagyon gyakorlatias a hozzáállásunk: nem akarjuk elvenni senkinek a kedvét a kémiától, de figyelembe vesszük azt is, hogy a diákok jelentős részénél nem egész életre szól az elköteleződés. Olyan dolgokat is el kell sajátítani, amely az élet más területein is a hasznukra válik. Ezek egyike a kommunikáció: az írásos munkák és prezentációk készítését mindenkinek tanítjuk, de az egyik kollégám mesterszakos hallgatónak *Kémia a nagyvilágban* címmel is tart kurzust. Ennek része például a podcastok vagy a TikTok-videók készítése, de vannak benne hagyományosabb elemek is, mint az ismeretterjesztő cikkek írása. A kurzuson a nem szakmai közösségeknek szóló kommunikációt is tanulják. Az ilyen, más területre átvihető ismeretek oktatása az akkreditációs eljárásban is fontos, de a University College London gyakorlatában külön hangsúlyt kap.

Térjünk vissza a diákolimpiához. Hogyan lettél az intézőbizottság elnöke?

Biztosan nem azért, mert egész életemben ezt terveztem. A legfőbb döntéshozó szervezet angol neve „international jury”, ebben minden részt vevő ország vezető mentorának szavazati joga van. Ez a testület elsősorban a rendező országok segítésére választja a nemzetközi intézőbizottságot (angol nevén „steering committee”), amelynek az idei év előtt hat, 2026-tól nyolc választott tagja volt vagy van. A tagokat általában azok közül jelölik, akik kimondottan tapasztaltak olimpiai és más versenyszervezési ügyekben. Az idén – vagy 2008-ban Magyarországon is – a rendező országban a tudományos bizottság tagjai elsősorban olyan szakemberek voltak, akik maguk is részt vettek legalább egyszer a versenyen. Ilyenkor nem is annyira fontos ez a bizottság. Az első forduló viszont, hogy a házigazdának ugyan jelentős tapasztalata van nemzetközi rendezvények szervezésében, de nem feltétlenül a tanulmányi versenyek területén. Ilyenkor fontosabb az

intézőbizottság tanácsadó szerepe. Vannak benne *ex officio* tagok is: ők az előző, az éppen adott évi és a következő legfelsőbb három diákolimpia fő szervezői. Most már a 2027-es ciklus elején vagyunk, így ezek a tagok az üzbég szervezőbizottság vezetője, Tajvané, mert 2027-ben ott lesz majd a rendezvény, és a 2028-as házigazda Olaszországa. Az intézőbizottság választott tagjai maguk döntenek el, ki legyen az elnök. Legutóbb engem ért az a megtiszteltetés, hogy a társaim megbíztak a vezetői feladatokkal. Azóta megpróbálom a lehető legjobban ellátni ezeket, minél hasznosabban szolgálni ezt a közösséget.

Mik az elnök feladatai?

Először is vezetni kell az intézőbizottság üléseit. Ez az „international jury” összejöveteleire is vonatkozik, az ilyeneket mindig magukon a diákolimpiákon szervezzük, de akkor tíz nap alatt többet is. Az ülésvetési feladatot másnak is át lehet adni. Amikor a verseny ideje alatt a feladatok megbeszélése folyik, akkor a tudományos szervezőbizottság tesz javaslatot nekem az elnök személyére. Eleve képtelenség lenne az, hogy minden ilyen alkalommal én elnökölnék, mert időben párhuzamos megbeszélések is vannak. Januárban általában az olimpia helyszínén személyesen is találkozik az intézőbizottság, ennek az üléseit is vagy én vezetem, vagy a helyi szervező képviselője. Ezen túl nagyon sok a kommunikációs feladat. Kérdések, javaslatok a részt vevő vagy szervező országoktól, a versenyszabályok naprakészen tartása, új országok indulási lehetőségeinek egyeztetése és rengeteg e-mail olyan fiataloktól, akik érdeklődnek a részvétel iránt. Mindezen feladatok ellátásához jól kell ismerni a diákolimpiai mozgalmat háttérrel. A válaszaim jelentős része arról szól, hogy egymást még nem ismerő emberek között kapcsolatot hozok létre.

Az utóbbi és a következő év rendező országai között Szaúd-Arábiát, az Egyesült Arab Emírségeket, Üzbegisztánt, Tajvant látjuk. Négy ázsiai ország egymás után?

Valóban. De Ázsia hatalmas, s a négy ország három jelentősen különböző régióban fekszik. Földrajzi szempontból is fontos a rendezés változatossága, de itt néha korlátozottak a lehetőségek. Észak-Amerikából például alig van részt vevő ország, ha csak a pusztán számot nézzük. Nagyon örültem annak, hogy Olaszország elvállalta a 2028-as rendezést, és jelenleg folynak a tárgyalások arról, hogy 2029-ben – története során először – Dél-Amerikában lesz a rendezvény. Most már nyilvános az az információ, hogy Brazília kifejezte szándékát a házigazdaszerep elvállalására. Természetesen vannak utazási korlátok is a résztvevők számára, ezt is figyelembe kell venni. Az intézőbizottság elnökeként talán ez a legfontosabb feladatom: a leendő rendezőkhöz évekkal előre minél jobb információt kell közvetíteni arról, hogy mi a fő feladat. Ebben sokat segít, hogy 2012-ben magam is részt vettem egy diákolimpia szervezésében. A finanszírozás nagyon fontos kérdés, a korábban sikeresen alkalmazott modelleket meg kell osztani az országok között. A Huawei-nek köszönhetően most már valamennyi saját forrása is van az intézőbizottságnak. Reméljük, hogy sikerül egyre több országot meggyőznünk arról, hogy szervezzenek ilyenek eseményt, ezzel a helyszínek földrajzi változatossága is megnövekedhetne.

Mekkora problémát jelentenek az országok politikai vezetése közötti egyet nem értések? A 2027-es olimpia Tajvanon minden bizonnyal azzal jár, hogy Kína nem lesz ott.

Az intézőbizottság összes tagja arra törekszik, hogy minél több ország és minél több diák ott lehessen és átélhesse az olimpiai élményét. De sajnos mindez nem írja felül az ilyen nemzetközi konfliktusokat. Izrael például nem jöhetett el a szaúd-arábiai olimpiára. De azért akadnak időnként diplomáciai finomságok

is. Ilyenkor lehetséges megoldás, hogy a meghívás nem a rendező országtól jön közvetlenül, hanem a nemzetközi intézőbizottságtól, de a testület tapasztalata hasznos abban is, hogy a szervező ország mit tehet még azért, hogy minél többen részt vehessenek.

Jövőre lesz új résztvevő?

Az idén Koszovó és Bhután először vett részt megfigyelőként. Olyan ország most nem volt, amely másodszor lett volna ebben a státuszban, úgyhogy Tajvanon nem várható új csapat csatlakozása, ez Olaszországban esedékes. A taskenti olimpia óta már Mianmar jelezte, hogy szeretne megfigyelőként jelen lenni jövőre, és van néhány másik ország is, amely már korábban felvette velünk kapcsolatot, de a tényleges jelentkezést még nem küldte be. Az idén már 95 ország vett részt, jövőre a megfigyelőkkel együtt akár a százat is meghaladhatja a létszám. Kicsit önkényes határkő ez talán, de ettől még fontos.

Magyarország a három alapító ország egyike a Nemzetközi Diákolimpián. Mi a véleményed a mi hozzájárulásunkról?

Szeretném a legmélyebb elismerésemet kifejezni. 2008-ban, amikor az olimpia Magyarországon volt, illetve idén, amikor a kuvaiti laborfelkészítés miatt jártam Budapesten, rengeteg elkötelezett és lelkes kollégával találkoztam. Nemcsak azokra gondolok, akik korábban versenyzők voltak, hanem azokra is, akik a csapatok felkészítésében részt vesznek, vagy azokra, akik a nemzeti versenyeken mérettetik meg magukat. Sok érdekes feladatot javasoltak magyar kollégák, a SuperSmart laboratórium pedig lenyűgöző volt.

Lente Gábor

**Chemistry
Europe**
European Chemical
Societies Publishing

WILEY-VCH

The Journal for Excellence in Chemistry, Open to All

Why publish with *ChemistryEurope*?

- Fully open access for global reach and impact
- No article publication charges until June 2026
- Highest publishing standards backed by a team of academic Editors-in-Chief and expert in-house editors
- Rapid dissemination of your research through fast editorial decisions and efficient article processing

The flagship journal of the Chemistry Europe publishing association